

Acte Acadèmic

HOMENATGE AL DOCTOR DAVID CARDÚS

Dimarts, 15 de juliol de 2003
A les 19,30 hores.

— L'Honorable Sr. Xavier Pomés, conseller de Sanitat i Seguretat Social de la Generalitat de Catalunya obre l'acte amb les següents paraules:

Déu-vos-guard, bona tarda a tothom, ara iniciarem el solemne acte acadèmic d'homenatge al doctor David Cardús i Pascual, en aquesta seu de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya. En primer lloc, té la paraula el doctor Jacint Corbella, vicepresident de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya.

Text de la intervenció del Dr. Corbella a la pàgina 71

— El conseller Pomés dóna la paraula al senyor Joaquim Llimona i Balcells, secretari de Relacions exteriors del Departament de Presidència de la Generalitat de Catalunya.

Joaquim Llimona:

Honorable conseller, senyor president de la Reial Acadèmia, senyor president de l'Institut d'Estudis Catalans, estimada Francesca Cardús, benivolgudes amigues i benivolguts amics.

M'honora i m'entristeix participar en aquest acte. M'honora perquè suposa recordar la tornada de David Cardús, un científic d'enorme vàlua, una persona que en cap moment va deixar de portar Catalunya al seu cor i a les seves responsabilitats, lluny o prop de la pàtria sempre ho va exercir.

M'entristeix que David Cardús ens ha deixat. Jo era a Washington quan em vaig assabentar de la notícia del seu traspàs i els puc assegurar que em va colpir personalment.

La personalitat de David Cardús era extraordinàriament rica i complexa. No és només un científic, i per suposat que ho era, i d'una enorme vàlua. No és només un patriota, i per suposat que ho era, i d'enorme convenciment.

No era només un docent, i per suposat d'una enorme capacitat de convenciment.

Ho era tot alhora. Era un docent. Era un patriota. Era un científic. I això en torn a un doble fil conductor: la seva família, amb la Francesca al seu costat i els seus fills, i el seu país, Catalunya, i també el seu país d'adopció, Estats Units.

Estimava profundament el nostre país, i alhora estimava profundament al país que el va acollir i que el va permetre desenvolupar la seva carrera professional.

Jo el vaig tractar bàsicament en la vessant de patriota català, en la vessant de mobilitzador i dinamitzador de la presència del nostre país als Estats Units.

Però permetim-me que els hi expliqui una anècdota de la seva vessant de científic. D'una de les múltiples reunions que fèiem d'un grup de treball que teníem entorn al consell assessor de les comunitats catalanes, vam anar a dinar i aleshores li vaig preguntar, des de la meua profunda ignorància d'aquests temes, que m'expliqués els forats negres de l'univers i la dimensió de l'univers. I vam tenir un dinar apassionant, que vaig entendre el que vaig poder entendre, perquè els confesso que soc un home de lletres. He estudiat Dret, i per tant les ciències em són a vegades difícils d'entendre. Però en tot cas la seva gran capacitat de fer entendre les coses ens va permetre, com a mínim, penetrar una mica en els misteris que ell coneixia tant bé i que tenia aquesta capacitat per explicar.

Ell va tenir, com us deia, una dedicació especial a Catalunya. Es va dedicar en cos i ànima a promoure Catalunya, la imatge del nostre país, de la nostra cultura, les nostres empreses, les nostres universitats, les nostres idees, als estats Units.

I ho va fer sempre amb una perspectiva que és comú i sovint coincideix amb el que fa la majoria de catalans que viuen a fora del nostre país, que és explicar i estimar Catalunya des del respecte i l'estima al país i a la ciutat que ens acull. Ho va fer implicant Catalunya amb els Estats Units, explicant el que era Catalunya als Estats Units, i també explicant el que eren els Estats Units a Catalunya.

Va fundar a l'any 1979 "l'American Institute for Catalan Studies", i més recentment va promoure una federació, a l'any 1999. Una federació de totes les entitats catalanes que hi havia als Estats Units.

Les seves iniciatives de promoció de Catalunya als estats Units depassarien llargues hores d'explicació. Però recentment va aconseguir, per exemple, que diversos estats de la Unió proclamessin l'onze de setembre com una diada distingida, amb referència precisament a l'11 de setembre, naturalment abans del 2001, com a diada distingida en referència a la Diada Nacional de Catalunya. I això era prova del seu convenciment i la seva capacitat d'arribar a les

institucions americanes de Texas i d'altres estats, i explicar-los-hi el que el nostre país és, cosa que no sempre és fàcil.

Jo vaig tenir l'oportunitat de treballar amb ell en el consell de les comunitats catalanes i en els grups de treball en els quals sempre des del govern vam procurar que ell hi fos present. I podria destacar moltes qualitats, però en destacare quatre.

Autoritat. David Cardús tenia autoritat moral. Parlava sempre amb la veu baixa i es feia escoltar. Quan ell prenia la paraula la resta de la gent escoltava, tant si parlava poc com si parlava molt. Escoltava perquè el que deia ho deia des d'una posició emparada per la seva trajectòria i pels seus coneixements. Per tant, tenia autoritat.

Tenia entusiasme. Tenia una gran capacitat d'entusiasme que es reflectia amb els ulls, amb la seva mirada. Un entusiasme que el transmetia quan parlava de la NASA i de la lluna i també quan et parlava d'una proposta d'ensenyament als infants, de l'ensenyament del català als infants per evitar que els fills de les noves generacions perdin el coneixement de la nostra llengua.

Tots els terrenys li mostraven confiança. Tenia, com he dit abans, pedagogia. Tenia la capacitat de fer entendre coses difícils, i tenia generositat, és a dir, tenia la capacitat de compartir les seves idees i els seus projectes. Per això la Generalitat l'ha honorat en diverses ocasions, entre altres amb la Creu de Sant Jordi.

La seva memòria queda, i la seva enorme tasca que el vicepresident de l'Acadèmia ha glossat com a científic en el terreny de la medicina i en terrenys veïns als de la medicina. En el terreny de la presència catalana als Estats Units, la seva memòria queda en les institucions que ell ha contribuït a bastir i amb tota una sèrie de gent que participa també del seu projecte i del seu entusiasme.

Per tant, per tot això, jo us puc dir que el trobaré a faltar. Moltes gràcies.

– El conseller Pomés: a continuació té la paraula Jordi Sans Sabrafen, president de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya.

Jordi Sans:

El doctor Jordi Sans i Sabrafen, president de l'Acadèmia explica la importància que té per a la institució haver estat escollida com a seu per a la celebració d'aquest acte que honora la persona i l'obra del doctor David Cardús.

En remarca la seva profunda catalanitat, la dedicació al país ja des dels anys de l'exili familiar a França, al final de la guerra. Després la seva vocació d'obertura ideològica i geogràfica, per fora del clos tancat del pensament de l'Espanya dels anys cinquanta, des de les seves estades breus a París i Nova Zelanda fins a l'arribada i arrelament llarg als Estats Units, on va fer una tasca científica de primer ordre en la seva especialitat, el

que l'ha convertit en un personatge important dins de l'estudi de la medicina de l'espai.

– El conseller Pomés: Ara a continuació seguim amb aquest acte d'homenatge al doctor David Cardús. Donarem la paraula a un seguit de persones a títol personal, que han sigut amics i en algun cas familiars, que han tingut relació amb el doctor David Cardús. En primer lloc dono la paraula al senyor Enric Domingo Ribas, nebot del doctor David Cardús.

Enric Domingo Ribas:

Bona tarda a tothom. No voldria posar-me a discursar sense agrair de tot cor a les institucions que promouen aquest acte, i molt i molt especialment a l'esposa del professor David Cardús, l'oportunitat de poder col·laborar en aquest esdeveniment, per alguns de caire científic, per altres de caire humanista, per altres de caire polític, i per a mi en certesa totalment personal.

Com molts però no tots saben, soc nebot del "tiet" David i alumne del mestre Cardús. I dic mestre i no professor, doncs el títol de professor el donen les institucions i el de mestre el dona la vida, la dedicació a la docència, la preocupació pels teus alumnes i el record que en ells per sempre ha de romandre.

Com persona que va conèixer un període difícil de la seva vida amb la família Cardús, no puc deixar d'esmentar imatges del passat, que com raigs de nostàlgia brollen impetuosa-ment del meu cor. Són com llampecs, intensos però molt breus, que reflecteixen la dolença causada per l'enyorament de la persona estimada.

Recordo una casa a Cindywood, també la meua casa perquè així m'ho va fer sentir la família Cardús. I tant era com casa meua, que va ésser la primera llar on va dormir, menjar, plorar i fer altres coses la meua filla gran.

Recordo una cambra d'aquella casa que mai no havia estat tant desordenada fins que jo la vaig ocupar.

Recordo les meditacions, sovint molt profundes, del "tiet" assegut amb les parpelles closes després de sopar.

Recordo un noi jove, llavors molt jove, que de tanta "fast food" va trencar tots els pantalons.

Recordo anades i tornades i estones d'espera a l'aeroport de Barcelona, sovint a hores intempestives. Però sempre van ésser moments sentimentalment agraits, i emocionalment forts. Recordo haver estat el primer amb la "tiet" en dormir a la casa on actualment viu la família Cardús. També aquella és la meua casa.

Recordo un mestre amb el que vaig col·laborar durant dos anys i del que seré deixeble tota la meua vida, doncs un mestre és aquell qui, d'una ciència, en sap per ensenyar-ne i també per ésser pres com a model. I els models, si són de veritat, no caduquen.

I no vull cloure el meu viatge pels camins de l'agraïment i dels records sense llegir uns mots que vaig escriure de matinada, quan vaig saber de la mort del "tiet". El títol és:

S'ESCAPA

Bufa el vent de melangia
 Ploren els meus ulls closos
 En un vaixell sense companyia
 viatgen els meus pensaments tristos
 Neva sobre la vall tancada
 La llum del meu cor res il·lumina
 Paraules d'angoixa sense resposta
 en un vespre més trist dins que fora
 Tanco amb força les mans obertes
 per atrapar la paraula perduda
 Fan mal els dits del cor
 quan estrenyen la buidor del silenci
 Es millor res no dir
 Escoltar i sentir callat
 Els actes deixar fluir
 com èfor* de felicitat

— El conseller Pomés: A continuació té la paraula mossèn Josep Dalmau, rector de Gallifa.

Mossèn Josep Dalmau

L'últim dia que vaig veure a David Cardús —l'any passat—, no em va semblar que es trobés malament de salut. Fa anys, en un viatge als Estats Units per anar-hi a celebrar un casament ecumènic cristià-protestant el vaig visitar a la seva mansió de Houston. Allà la Francesca, la seva muller, ens va rebre amb un tal esperit acollidor que feu que ens sentíssim com a casa.

Després ens vàiem cada any en el seu pis del passeig de la Bonanova quan en David Cardús venia a Barcelona a prendre el pols directament al país, interessat per tot el que podia passar-hi. Vingué també amb la Francesca, a Gallifa a dinar a casa, i a visitar el Santuari Ecològic. Jo l'escoltava amb la veneració de saber que tenia al davant un savi científic, un català molt conscient, i un gran humanista.

En una altra ocasió visitarem junts l'hospital Puig d'Olena que el pare de la Francesca, Francesc Ribas, diputat d'Esquerra Republicana de Catalunya i metge del president Companys, va fundar i on es quedaren a viure els primers anys el matrimoni Cardús-Ribas.

La distància dels Estats Units d'Amèrica i el rigor fred que sol desprendre la ciència positiva no refredaren gens el seu amor i interès per Catalunya. Tot el contrari —com Manuel Serra i Moret que visqué vint anys als Estats Units— també David Cardús va intuir que la seva nova situació de professor d'universitat i d'investigador de la NASA, li donava una oportunitat per donar a conèixer Catalunya al món internacional. Creà una revista escrita en anglès per explicar les coses d'interès que

succeïen a Catalunya i que enviava a moltes universitats del món com intercanvi.

Per aquesta actitud tant bel·ligerant a favor de Catalunya i pels seus treballs i invents sobre els efectes de la manca de gravitació dins l'espai, destriar els aliments més adients per a la salut dels astronautes a l'exterior del nostre Planeta Blau, etc. rebé varies distincions, i entre elles la Creu de Sant Jordi.

El dia que vaig assabentar-me de la seva mort, vaig enviar una nota de condol i d'esperança a la seva muller davant del misteri de l'Univers i de la vida en marxa constant cap endavant. El fenomen de la mort no és un caure dins el no-res. És més aviat un "salt vital" a una nova dimensió. Aquest fenomen el tenim davant els nostres propis ulls, dins la naturalesa. És el que anomenem *Metamorfosis*. És una semblança o un senyal del camí per descobrir, des d'arran de terra, una nova dimensió del viure. Mireu-ho. Un cuc que s'arrossega per menjar i per viure, tot d'un plegat, abandona les seves pellerinques exteriors a terra, i es converteix per un procés complex i admirable, en una esplèndida papallona. Heus aquí un fenomen des d'on es pot transparentar el contingut del que diem negativament MORT, i que positivament és un Salt Vital a una nova dimensió de l'existir.

David Cardús era un científic rigorós. Un humanista, que tenia una visió laica de l'Univers i de la Vida. I en el rerefons de tot laïcisme científic molt sovint hi ha un final transcendent obert on s'hi transparenta o "s'hi endevina una radiant claror d'una més alta llum" que va escriure Carles Pi i Sunyer. L'home sencer no és unidimensional. El pensament també té la seva pròpia autonomia natural, i això el fa buscar el fons i el sentit secret de la vida.

Aquesta diguem-ne transcendència o immanència natural, té una vessant en la qual s'hi situen altres actes mentals perfectament aliens a la religiositat pròpiament dita. La Francesca i en David estaven en contra d'aquests rituals cerimonialistes estrictament culturals; i feren un enterrament privat, civil. Actes com l'anada de fa un mes, del Papa Joan Pau II a Madrid, són un obstacle més per persones que volen ser coherents amb el seu creure. La seva fe se centra en un Déu per sobre de les diverses religions històriques. En aquest sentit es podria dir que hi ha un "Déu laic" que la ment i la consciència natural arriben a descobrir. En aquesta visió transcendent hi ha el fonament de l'honestedat, de la dignitat humana, de la lluita per la llibertat i la justícia amb el risc de jugar-s'hi la pròpia vida.

La humanitat té dues claus de volta per assumir el misteri de l'Univers i de la vida. Una religiosa, que, quan és de debò, recull tots els elements específics de cada moment històric. I modernament una clau de volta de la ciència positiva i laica, que analitza la realitat per descobrir-ne els seus elements constitutius, i els comprova amb entusiasme i esperança. Són com dues línies paral·leles que marxen i apunten a l'infinit.

*èfor, probablement aquí es refereix a defensa, salvaguarda. Genèricament, la paraula èfor indica cadascun dels cinc magistrats que els espartans elegien anualment perquè defensessin els interessos de l'Estat.

Dues claus de volta que viuen autònomes, però que poden conviure i completar-se perfectament.

El nostre món marxa a unes velocitats cada vegada més accelerades i es pot entreveure o endevinar ja que en un punt teòric, més enllà de la nostra capacitat assimilativa –com passa en l'alta matemàtica- les dues línies paral·leles convergeixen. I dono un exemple d'aquesta asseveració contundent. Un famós teòric catòlic, Karl Ranher, forjador del vaticà II, va dir, fa uns pocs anys davant l'encarcament i la buidor de les pràctiques religioses oficials, que "el segle XXI serà místic o no serà". I la paraula MÍSTIC ve a suposar que les dues vies paral·leles –via laica, via religiosa- acaben buscant-se i convergint en un espai vital espiritual, que salva, perfecciona i complementa les aspiracions més nobles dels valors de l'esperit de l'home i de la dona.

M'agradaria que en aquest acte d'homenatge i elogi a David Cardús, català universal, hi sabéssim veure un exemplar d'home que marcarà el futur immediat des de la vessant laica, perquè, es troba en situació de recerca esperançada pel retrobament de la vessant autènticament religiosa, si aquesta, és capaç de desenganxar-se de les pellerinques i demés adherències històriques que l'allunyen per manca de coherència i la desvirtuen davant de grans personatges com David Cardús, com Serra i Moret, com Josep Pallach, o com Josep Llorens Artigas, per citar-ne uns quants ben coneguts entre nosaltres, que tenien com a punt de referència i clau de volta de la seva honestedat, la religiositat interior d'aquest Déu laic.

Aquesta és la força del seu testimoni històric.

– El conseller Pomés: A continuació es vol afegir a aquests parlaments, també a títol personal, el senyor Josep Tero, amic del doctor David Cardús.

Josep Tero:

(Després d'unes breus paraules d'introducció, llegeix el següent escrit que havia enviat el 3 de juny de 2003 al director del Diari Avui, en motiu de la mort del doctor David Cardús).

Va ser solidari des de sempre amb tots els qui, amb intenció semblant a la seva, hem fet i fem, de l'expressió de la nostra creativitat, un sol llenguatge a favor de la llibertat de Catalunya. Per tal d'explicar que el poble de Pau Casals -el nostre- és viu, va fer que molts ciutadans nord-americans s'assabentesin de la nostra identitat a través del seu treball agosarat, a favor de la ciència, i de la difusió de tot el que des de la música, la literatura, la plàstica, representa la manera particular d'entendre la vida als Països Catalans.

El recordarem sempre, agosarat, fort i savi, en les presentacions dels recitals amb què, a través de l'American Institute for Catalan Studies –que va fundar i dirigir– explicava als estudiants i altres ciutadans congregats a les universitats de Houston i als centres d'ensenyament secundari, la realitat del nostre poble, del nostre projecte de país.

I el recordarem per tota la bondat manifestada en tantes ocasions, i entre aquest espai tan gran que va saber omplir de bona energia, i que, n'estem segurs, s'ha preocupat de deixar en bones mans.

(Acte seguit Josep Tero canta una cançó i toca la guitarra, acompanyat pel llaut d'Toni Xuclà).

Toni Xuclà:

(Llegeix la part final del següent escrit que va adreçar com a carta als directors del Periódico i de l'Avui el 3 de juny de 2003).

He rebut la notícia de la mort del doctor David Cardús amb dolor. Era un home excepcional. El trobarem molt a faltar. Per sobre de tot ha estat una persona que ha fet que el món sigui una mica millor. No podria parlar dels seus mèrits com a metge (no sóc científic) ni com a directiu de la NASA, que són molts i reconeguts. Recordo el seu somriure de satisfacció quan m'explicava que a les seves proves a la NASA sobre gravetat "artificial", els voluntaris eren en majoria catalans residents a Houston. Va ser un científic amb una gran passió per la cultura i, sobretot, la música catalana. Al capdavant de l'American Institut for Catalanian Studies ens va ajudar a molts artistes a difondre la nostra obra als Estats Units. Ha estat un "protector". Recordaré sempre els seus cabells blancs i la seva parla, precisa i afectuosa. I la seva passió per Catalunya i per la llibertat. I per la igualtat d'oportunitats i per l'educació. La seva imatge recordarà sempre el valor de l'amistat i de la superació personal. Gràcies doctor.

– El conseller Pomés: Moltes gràcies. La última de les persones que a títol personal també volia intervenir en aquest acte d'homenatge és el senyor Josep Quer, músic i també amic personal del doctor David Cardús.

Josep Quer:

Dirigint-se a l'esposa de l'homenatjat, senyora Francesca, explica que va conèixer al doctor David Cardús en ocasió de la seva intervenció en un concert realitzat a Houston. Li va sorprendre el fet que un científic de la NASA com era el doctor Cardús, el rebés a casa seva amb tanta amabilitat. Recordarà sempre el seu tracte afectiu i humà, moltes vegades acompanyat amb el seu gest que ratificava el que volia dir amb més contundència. Explica també que com a contrabaixista del Liceu sempre va mirar de transmetre la cultura catalana als llocs més recòndits del món a través de la música, en especial amb cançons populars que ara s'interpreten als Estats Units.

Ens diu també que l'última vegada que va veure al doctor Cardús va ser a Roses en motiu d'un festival de música que es feia allí.

Acabades les seves paraules d'elogi cap a la figura del homenatjat, interpreta el cant dels ocells.

— El conseller Pomés tanca l'acte amb les següents paraules:

Honorable Conseller Xavier Pomés:

Moltes gràcies. Senyora Francesca, senyor president de la Reial Acadèmia de Medicina, senyor president de l'Institut d'Estudis Catalans, autoritats, senyores i senyors.

M'agradaria començar les meves breus paraules agraint a tots vostès, a tots i cadascun de vostès, l'assistència avui en aquest acte de sentit homenatge al doctor David Cardús i Pascual.

Jo també vull reiterar el que han dit les persones que m'han precedit en l'ús de la paraula: la professionalitat i la gran humanitat, aquest binomi que ha marcat la trajectòria i la vida del doctor Cardús.

El fruit d'aquest binomi és la gran estimació de tots el que han pogut compartir amb ell moments de la seva vida. Una vida que jo crec que es defineix des de tres perspectives. La primera l'entusiasme, el seu entusiasme per la recerca científica. La segona, la seva passió per la defensa de l'autenticitat catalana. I la tercera, l'amor per la seva família.

Avui, tots vostès en són un franc testimoni. Però avui també, ens arriba l'entranyable proper homenatge dels que van ser els seus companys en aquelles terres tant allunyades de la seva gran estimació que és Catalunya, i ens arriba a través de l'expressió d'aquests dos rams de flors que hi ha posats aquí davant. L'un d'ells tramés pel Departament de Medicina Física i Rehabilitació del Baylor College de Medicina de Houston, que desitja retre homenatge al doctor Cardús per les seves contribucions a la recerca en el camp de la rehabilitació. L'altre, alhora, els metges catalans de Houston volen participar també en aquest acte i ens envien així mateix, ens recorden, les paraules que fa 48 anys va escriure el doctor Cardús: "en nom d'una autenticitat, l'amistat i la pàtria".

Em permetran doncs, com a metge i com a ciutadà, expressar el meu profund reconeixement a aquest il·lustre català, per la seva gran trajectòria al servei de la medicina. Una trajectòria que sens dubte és una mostra de la seva implicació i

de l'entusiasme amb el que ha treballat en els camps mèdics, i en els que el seu esperit emprenedor i inconformista l'han convertit en un referent.

Els parlaments que m'han precedit han glossat bona part de la dilatada trajectòria professional del doctor Cardús, però també a la vegada, la trajectòria profundament marcada pel seu ferm compromís envers el nostre país, Catalunya, de la qual en va ser un excel·lent ambaixador a tot arreu on va estar.

La seva brillant trajectòria professional la va saber conjugar amb la seva intensa implicació social, i també amb la seva intensa implicació cultural en tot allò que tenia que veure amb Catalunya.

Aquesta gran implicació, tal com s'ha dit, el va dur a ser membre fundador l'any 1979 del American Institute for Catalan Studies, i va esdevenir un referent ineludible i un estret col·laborador i impulsor als Estats Units d'artistes i músics.

El doctor Cardús va viure, com sempre, intensament tot el que feia. I la seva brillant vessant professional el va fer mereixedor, com s'ha dit també, de nombrosos reconeixements a casa nostra, tal com la Creu de Sant Jordi i el propi nomenament de membre honorari d'aquesta Reial Acadèmia; i als Estats Units, com el premi de la Societat de Biologia Matemàtica entre d'altres.

El doctor Cardús ha estat, i la seva memòria sempre ho serà, un exemple d'aquest professional compromès, il·lusionat, i sempre esperonat amb la seva preocupació. Però insisteixo, també amb la seva gran passió que fou Catalunya.

Així doncs, i acabo, va ser aquesta dualitat, la seva trajectòria professional i humana i la seva permanent implicació amb Catalunya, les que defineixen al doctor Cardús. Vull expressar de la manera més institucional i solemne possible, com a membre del Govern de la Generalitat de Catalunya, i en nom del President, que avui volia estar aquí i que no hi ha pogut assistir, el sentit reconeixement i agraïment al doctor Cardús per tot el que significa en aquest entranyable i sincer homenatge. Moltes gràcies a tots vostès.